

Učna motivacija in ostali dejavniki uspeha na izpitih

Franci Potokar, Eva Jereb

Univerza v Mariboru, Fakulteta za organizacijske vede, Kidričeva cesta 55a, 4000 Kranj, Slovenija,
e-pošta: Franci.Potokar@fov.uni-mb.si

Prispevek prikazuje motive za učenje ter dejavnike uspeha opravljanja ustnih in pisnih izpitov. Učenje se dotika vseh časovnih obdobij in predvsem različnih problemov, ki narekujejo vsebine učenja, ter poteka v različnih okoljih. Osnovno populacijo naše študije so sestavljali izredni in redni študenti Fakultete za organizacijske vede. Vzorec anketiranih je obsegal 52 moških in 72 žensk, starost anketiranih se giblje med 19. in 50. letom. Študija je pokazala, da pri dejavnih uspeha na pisnih in ustnih izpitih ni statistično pomembnih razlik med ženskami in moškimi. Čeprav moški bolj pogosto uporabljajo pri pisnih izpitih nedovoljene pripomočke, je njihov glavni dejavnik uspeha na izpitu znanje, glavni motiv pa predvsem dobra služba. Iz analize rezultatov smo ugotovili, da vložijo študenti na fakulteti v učenje manj napora, časa in načrtov, na koncu pa dosežejo boljši uspeh kakor študentke. Glavna motiva pri študiju študentov z boljšim učnim uspehom sta služba in status izobraženca. K boljšemu uspehu na izpitu pripomore znanje in ne uporaba nedovoljenih pripomočkov. Tisti študenti, ki namenijo študiju in pripravi na izpit malo časa, zelo pogosto uporabljajo nedovoljene pripomočke, njihov glavni dejavnik uspeha na izpitu je sreča. Uspešno učenje in dobri izpitni rezultati ne pomenijo samo izjemnega garanja študentov, ampak še bolj dobro organizirano učenje, upoštevanje pravih metod ter smotrno pripravo na izpit.

Ključne besede: učne navade, učna motivacija, organiziranost učenja, učni pripomočki, nedovoljeni pripomočki

1. Uvod

Za obstoj in razvoj družbe je potrebno znanje, ki si ga človek pridobi v procesu učenja. Učenje mu omogoča, da postane družbeno bitje. Posledica učenja je tudi človekovo notranje spreminjanje in prilagajanje svojemu okolju. Ker se svet okoli nas neprestano razvija in spreminja, družba zahteva, da posameznik to tudi spremlja. Tempo sedanjega življenja je zelo hiter, ta pa zahteva vse več znanja in s tem povezanega učenja. V prispevku analiziramo, kako se študenti učijo, oziroma ali se sploh znajo učiti in kaj vse vpliva na njihov uspeh. Sedanji rodovi študentov se učijo več in tudi obvladajo več znanja kot predhodni. Zaradi tako velikih količin znanja, kot jih današnji človek ima, sam velikokrat sploh ne ve več, kaj ve. Do znanja pridejo študenti po različnih poteh, z več ali manj ovirami. V prispevku nam žal ni uspelo opisati vseh dejavnikov, ki vplivajo na učenje: fizioloških, psiholoških, fizikalnih in družbenih. Osredotočili smo se le na najbolj iztopajoče.

Poleg dejavnikov učenja so pomembne tudi učne navade. Ker je učenje dolgotrajen in zapleten postopek, ga lahko ovirajo ali spodbujajo različni dejavniki. V šolskem letu 2001-2002 je bila izvedena raziskava med študenti Fakultete za organizacijske vede, Univerze v Mariboru o njihovih učnih navadah, katere rezultati so prikazani v nadaljevanju.

2. Definicija učenja

Učenje spada k osnovnim značilnostim človeka. Poleg dela in govora je učenje ena od tistih aktivnosti človeka, po kateri

se ta najbolj loči od katerekoli živali. Učenje je ena od bistvenih lastnosti človeka, ki mu omogoča aktivno vlogo, v njegovem določanju in delovanju družb, kar ga razlikuje od drugih bitij. Učenje kot proces pridobivanja znanja in sposobnosti, njih zadrževanje ter reprodukcija, p o s t o p n o spreminja tudi l a s t n o s t i p o s a m e z n i k a (Jug, 1993; Borger in Seabome, 1972). Na podlagi teh lastnosti je bilo človeku omogočeno napredovanje in razvoj. Ko je človek spoznal pomen tega procesa, ga je skušal ustrezno urediti, da bi sistematično pridobival in posredoval že pridobljeno znanje in sposobnosti, hkrati pa tudi povečeval oziroma reproduciral obstoječe znanje.

Učenje je iz psihološkega vidika:

- pridobivanje znanja, spretnosti in navad;
- vsako spreminjanje človeka s pomočjo njegove lastne aktivnosti.

Avtorica Marentič Požarnik (2000) navaja, da "učenje v širšem obsegu pomeni vsako progresivno spreminjanje posameznika pod vplivom izkušenj, torej pod vplivom interakcije z okoljem in ne samo pod vplivom notranjih procesov biološkega dozorevanja in rasti organizma." Učenje je selektiven proces (razen učenja na pamet). Nemogoče si je zapomniti vse, kar beremo in poslušamo. Med učenjem zato skušamo izluščiti iz gradiva ključne pojme. Za učenje so

*"Če verjamete, da zmorete,
ali če verjamete, da ne zmorete
.....imate v obeh primerih prav."
Henry Ford*

najpomembnejše zakonitosti in posplošitve. Da zakonitosti, pravila in logične zveze pravilno razumemo, ponavadi potrebujemo veliko učnega časa.

3. Sposobnosti za učenje

Včasih je veljal rek: »Kar se Janezek nauči, to Janez zna.« oziroma »Česar se Janezek ne nauči, se Janez ne nauči nikoli več.« Danes pa velja: »Česar se Janezek ne nauči, se Janez lahko nauči - vendar drugače.«

Novejše raziskave so namreč pokazale, da lahko inteligentnost in sposobnost za učenje z leti celo povečamo ter da so odrasli bolj usmerjeni v vsakodnevne zahteve kot v šolska merila (Potokar, 2001). V praktičnem življenju pa se oblikujejo drugačne oblike mišljenja kot v šoli. Sposobnost učenja je bolj pogojena s predznanjem kot s starostjo. Za razvoj in končni nivo sposobnosti so pomembne tako dedne dispozicije kot tudi možnosti, ki jih posamezniku daje okolje, in aktivni odnos človeka do vplivov okolja (Jereb, 1998). Negativni vpliv neprimerne okolja na razvoj sposobnosti se z leti kopiči.

Za splošni učni uspeh so najbolj pomembne umske (mentalne, kognitivne) sposobnosti, medtem ko so druge vrste sposobnosti pomembne le pri nekaterih predmetih ali šolskih usmeritvah. Inteligentnost je po enih definicijah zmožnost učenja, po drugih pa je abstraktno mišljenje, uvidevanje bistva, zmožnost besednega in številčnega sklepanja. Človekova inteligentnost se izkaže predvsem v novih, problemskih, kompleksnih situacijah, ki zahtevajo določen miselni napor.

Merjenje in spremljanje razvoja umskih sposobnosti v daljšem obdobju je pokazalo, da sposobnosti na začetku hitro rastejo, nato se rast nekje med 16. in 20. letom ustali, med 30. in 40. letom pa se začne počasno upadanje nekaterih intelektualnih funkcij, ki je nato vse hitrejše v starosti po 70. letu (Beitinger in Mandl, 1994; Potokar in Jereb, 2003). Med najpomembnejšimi pogoji za ohranitev in razvoj umskih sposobnosti je permanentno izobraževanje. Mišljenje izraža poleg inteligentnosti še intelektualno razvitost in sposobnost uporabe raznih miselnih operacij, kot so analize, sinteza, primerjanje in drugo.

Raziskave kažejo, da mišljenje na splošno z leti ne upada, praktično mišljenje (mišljenje s pomočjo asociacij) je zaradi mnogih izkušenj celo boljše. Z leti hitreje upada le mehanski spomin. To je sposobnost zapomnitve, ohranitve in obnavljanja posameznih, nepovezanih podatkov - verjetno zaradi preobremenitve s temi podatki in neinteresa odraslih, da bi te podatke ohranjali v spominu. Odrasli si bolje zapomnijo izkušnje in spoznanja, torej smiselne in logične vsebine.

4. Učna motivacija

Motivacija pomaga racionalno izrabiti čas in sredstva za izobraževanje, v učenje vložiti potrebno energijo in napore (Krajnc, 1982). Če je človek motiviran, se je pripravljen učiti v najrazličnejših situacijah, včasih tudi v izrazito neugodnih razmerah. Kaj je pomembnejše za učenje: sposobnost ali

motivacija? Sposobnosti so samo možnost za učenje. Šele motivi to možnost uresničijo. Mnogim šolskim neuspehom botruje pomanjkanje motivacije, in ne sposobnosti. V učno motivacijo štejemo vse, kar daje pobude za učenje, ga usmerja in mu določa intenzivnost in trajanje. Učna motivacija je produkt medsebojnega delovanja razmeroma trajnih osebnotnih potez študenta samega (npr. storilnostne motivacije) in značilnosti učne motivacije (npr. načina profesorjevega poučevanja in spodbujanja, zanimivosti snovi ipd.).

Kot za vsako aktivnost je tudi za učenje potrebna določena stopnja vzbujenosti, napetosti ali budnosti v organizmu. Ta naj ne bi bila niti prenizka niti previsoka. Tu še ne moremo govoriti o motivacijskem sredstvu, ampak o splošnem pogoju, da do učenja sploh pride.

Za študentovo prizadevnost so dokaj pomembne njegove izobrazbene in poklicne težnje, to je, kakšen nivo izobrazbe kdo želi v življenju doseči in kakšen poklic si želi. Pri študentih je raven omenjenih teženj močno odvisna ne le od njihovih sposobnosti in dosedanjih učnih uspehov, ampak tudi od socialno-ekonomskega statusa njihove družine, od kraja bivanja in s tem povezanih spodbud in možnosti.

Ob vprašanju, kaj študente k učenju najbolj spodbuja, smo prišli do naslednjih ugotovitev:

- strah pred kaznijo ali zahteva staršev,
- želja, da bi se dobro pripravil za življenje in poklic,
- želja po znanju, zanimanje za snov,
- veselje ob doseženih uspehih,
- težnja, da bi se z dobrimi ocenami uveljavil pred drugimi,
- tekmovanje s sošolci.

Motiviran študent lahko študira v hrupu, ob neprimerni delovni mizi in v mrazu, čeprav bi bil učni uspeh v ugodnih razmerah večji, kar pa ni nujno. Udeležba študentov na predavanjih v večini primerov ni obvezna, zato predavanja obiskuje precej manj študentov, kot je vpisanih v posamezni letnik. Študenti, ki obiskujejo predavanja, si večinoma pišejo zapiske. Pisanje dobrih zapiskov po razlagi ima velik pomen za uspešno učenje. Priprava zapiskov je tudi zelo ekonomična pot do cilja (izpita), če ta pot ne vsebuje kakšne "pasti". Predavatelj ne pove vedno vsega, kar zahteva na izpitu, druga težava pa je v tem, da predava pogosto tako hitro, da si vsega potrebnega ni mogoče zapisati. Kaj je bistvo in kaj ne, včasih ni možno ugotavljati med predavanji. Študent potrebuje tudi veliko manj časa, kakor če študira po nekem učbeniku, pa še bolj zanesljivo bo naredil izpit. Iz zapiskov drugih se je težko dobro naučiti, ker jih vsak pripravlja po svojem miselnem vzorcu in v svoji tehniki. Najbolje je delati svoje zapiske z dopolnitvami od drugih. Velika pozitivna stran rednega študija na fakulteti je ta, da študenti držijo skupaj in da si med seboj zelo pomagajo, kar je pri izrednih študentih zelo težko dosegljivo oziroma nemogoče.

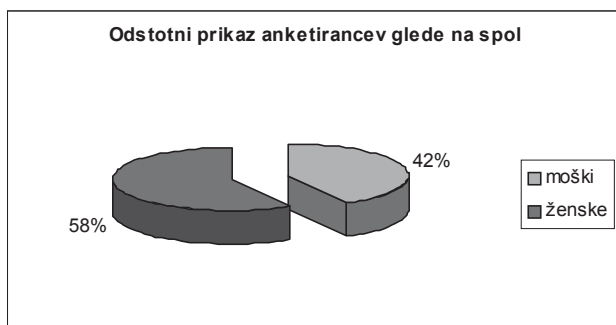
5. Raziskava uspeha na pisnih in ustnih izpitih

Če vemo, od česa je odvisen izpitni uspeh, potem lahko vplivamo nanj in ga spremenimo. Izpitni uspeh je v prvi vrsti

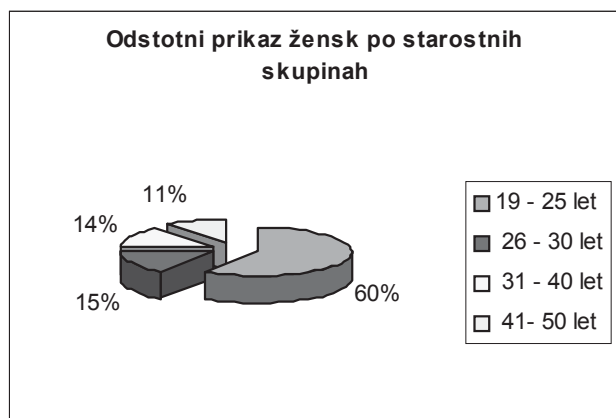
odvisen predvsem od študenta samega. Negativna motivacija za šolanje in učenje je pogosto posledica preteklih neuspehov in polomov v šoli. Zato s povečevanjem znanja in z izboljšanjem izpitnih spretnosti vsaj deloma vplivamo nanjo. Pozitivno motivacijo dvigamo tudi s premišljevanjem o koristnosti šolanja in o možnostih, ki nam jih daje. Mnogi študenti ne opravijo izpita, čeprav so se nanj dovolj pripravili in gradivo zadovoljivo obvladajo. Nadvse pomemben dejavnik uspeha je učitelj. Razen pri komisijskih izpiti učitelj samostojno odloča o študentovi oceni (Jereb, 1998). Nekako velja, da je izpitna ocena vedno rezultat študentovih odgovorov in učiteljeve presoje, ta pa je odvisna od študentovih sposobnosti zaznavanja, primerjanja, razvrščanja, sintetiziranja, meril in norm, navad, celo uganjanj in podobnih notranjih dejavnikov.

Študent lahko vpliva na presojo tako, da se jim prilagodi in odgovarja po meri učitelja. Od teh dejavnikov je za naš namen najpomembnejši študent, ker vsakdo pač najlaže vpliva nase in na svoje znanje, medtem ko na profesorja in na okolščine ne more ali pa le deloma in le počasi.

Predmet raziskave so dejavniki uspeha na pisnih in ustnih izpiti ter vedenje študentov v procesu šolanja. V raziskavi, ki smo jo opravili med študenti Fakultete za organizacijske vede, Univerze v Mariboru, smo povpraševali tudi o uporabi nedovoljenih pripomočkov za pisne izpite.

Grafikon 1: Odstotni prikaz anketirancev glede na spol

Grafikon 2: Odstotni prikaz žensk razvrščenih po starostnih skupinah

Grafikon 3: Odstotni prikaz moških razvrščenih po starostnih skupinah

V raziskavi smo anketirali skupno 124 študentov (67 rednih in 57 izrednih). Od tega je bilo 72 (58%) žensk in 52 (42%) moških. Z raziskavo smo ugotovili, da med odgovori študentov ni bistvenih razlik glede na način študija (redni/izredni), tako smo se osredotočili predvsem na razlike med spoloma.

Pri analizi anket smo razvrstili starost anketiranih študentov v štiri starostne skupine po spolu. Ugotovili smo, da je pri ženskah v prvi starostni skupini (19. – 25. let) največ predstavnic in sicer 43 oz. skoraj 60%. V drugi starostni skupini (26. – 30. let) je 11 žensk oz. 15%. V tretji starostni skupini (31. – 40. let) je 10 žensk oz. 14%. V četrti starostni skupini je 8 žensk oz. 11%. Pri moških je v prvi starostni skupini (19. – 25. let) kar 39 predstavnikov oz. 74% vseh moških. V drugi starostni skupini (26. – 30. let) je 6 moških oz. 12% vseh moških predstavnikov. V tretji starostni skupini (31. – 40. let) so 4 moški oz. 8%. V četrti starostni skupini so trije moški oz. 6% vseh moških.

Raziskava je pokazala, da pri uporabi nedovoljenih pripomočkov za izpite ni statistično pomembnih razlik med ženskami in moškimi (tabela 1). Razlike med moškimi in ženskami smo analizirali s 5% napako prve vrste. Za testiranje ničelne hipoteze smo uporabili analizo variance ali h^2 test pri kontingenčnih tabelah.

Tabela 1: Pogostost uporabe nedovoljenih pripomočkov za pisne izpite študentov FOV glede na spol

	ŽENSKE		MOŠKI	
	N (72)	% (100)	N(52)	% (100)
SKUPAJ				
(skoraj) vedno	13	18,05	12	23,08
Včasih	28	38,89	25	48,07
Redkokdaj	20	27,78	9	17,31
Nikoli	11	15,28	6	11,54

Nedovoljene pripomočke pri izpitu enako uporabljajo tako ženske kot moški. Skoraj polovica moških prepovedane pripomočke uporablja včasih. Dobrih 23% moških prepovedane pripomočke uporablja skoraj vedno, dobrih 17% pa redkokdaj. Ženske pa včasih uporabljajo prepovedane pripomočke v skoraj 39%. Slabih 28% žensk jih uporablja redkokdaj, dobrih 18% pa skoraj vedno. Menimo, da se moški bolj pogosto poslužujejo prepovedanih pripomočkov zato, ker se za izpit učijo krajši čas.

Zanimalo nas je tudi, kaj po njihovem vpliva na rezultat izpita. Rezultati odgovorov so strnjeni v tabeli 2.

Tabela 2: Dejavniki vpliva na uspeh pri izpitu študentov FOV glede na letnik študija

	1. in 2. letnik		3. in 4. letnik	
	N (62)	% (100)	N (60)	% (100)
SKUPAJ				
Znanje	27	43,55	28	46,67
Sreča	18	29,03	8	13,33
Izpitne spretnosti	4	6,45	5	8,33
Osebnostni dejavniki	10	16,13	14	23,34
Izpitna bojazen, stres	1	1,62	2	3,33
Motivacija	6	9,7	3	5,00
Teamsko delo	9	14,5	9	15,00
Premalo stikov s sošolci	3	4,8	17	28,33
Drugo	2	3,22	3	5,00

Na nivoju rizika $\alpha=0,05$ lahko trdimo, da med študenti nižjih in višjih letnikov ni statistično pomembnih razlik glede na to, kaj vpliva na njihov uspeh pri izpitu. Iz posameznih odgovorov smo lahko opazili razlike med nižjimi in višjimi letniki glede vpliva na njihov izpit. Na uspeh študentov nižjih letnikov kar v 29% prispeva sreča. Velik vpliv pri višjih letnikih prispevajo osebnostni dejavniki, kar dobrih 23%. Študenti višjih letnikov po rezultatih študije sodeč niso motivirani. Znanje je prvi dejavnik uspeha na izpitu pri 48% moških in 43% žensk. Sreča vpliva na izpitni uspeh približno v enaki meri pri ženskah in pri moških. Ženske najbolj izstopajo z osebnostnimi dejavniki vpliva, so premalo motivirane. Veliko anketiranih žensk si želi mimo preživeti življenje. Večina žensk, ki pridejo na fakulteto, je na začetku optimističnih, denimo, da bodo postale slavne in uspešne poslovne ženske. Primerjali smo tudi dejavnike uspeha glede na uspeh študentov. Ugotovili smo (v 75%), da je znanje najpomembnejši dejavnik uspeha prav dobrih oziroma odličnih študentov, sreča (v 35%) pa študentov z zadostnim učnim uspehom.

6. Zaključek

Tema, ki jo obravnavamo v prispevku je aktualna iz več zornih kotov in sicer zato, ker učenje zadeva vsakega človeka, neodvisno od njegove starosti. Asistenti in profesorji se srečujemo in delamo s študenti na fakulteti takorekoč vsak dan. Glede na raziskovalni problem, predmet in način raziskovalnega pristopa smo kot temeljni metodi uporabili deskriptivno in anketno metodo. Pri tem smo upoštevali osnovne značilnosti znanstvene deskripcije. Študija je pokazala, da nedovoljene pripomočke pri izpitu enako uporabljajo tako ženske kot moški. Skoraj polovica moških prepovedane pripomočke uporablja včasih. Dobrih 23% moških prepovedane pripomočke uporablja skoraj vedno, dobrih 17% pa redkokdaj. Ženske pa včasih uporabljajo prepovedane pripomočke v skoraj 39%. Slabih 28% žensk jih uporablja redkokdaj, dobrih 18% pa skoraj vedno. Z obrazložitvijo nekaterih problemov, s katerimi se srečujejo študenti skozi ves študij na fakulteti, smo skušali ugotoviti in analizirati, kakšnih delovnih navad, učnih tehnik in metod učenja se študenti poslužujejo. Človekove sposobnosti, tako fiziološke kot intelektualne in emocionalno motivacijske, pridejo do izraza le, če so za to dane ugodne razmere in če vidimo v izobraževanju smisel. Razvijanje veselja do učenja je potrebno, ker je le učenje z veseljem učinkovito in spodbujajoče ter ustvarjalno. Motivi učenja oziroma študija študentov Fakultete za organizacijske vede so dobra služba in plača, sledi diploma in šele na tretjem mestu znanje in vedoželjnost. Zelo pomembna lastnost pri učenju je zbranost. Ker se učimo z namenom, da si bomo gradivo zapomnili, je pomembna tudi zbranost. Bolj smo zbrani, več si lahko zapomnimo. Ugotovili smo, da je pri učenju vedno zbranih le dobrih 16% anketiranih študentov. Med učenjem so potrebni odmori in počitek, da se študent kasneje zopet lažje uči. Večina študentov, ki obiskuje predavanja, si predavano snov bolj ali manj podrobno beleži, najdejo pa se tudi študenti, ki predavanja samo poslušajo in si tako skušajo čim več zapomniti. Aktivni oziroma pasivni počitek študenti najpogosteje zapolnijo s poslušanjem glasbe, gledanjem televizije in z uporabo osebnega računalnika in interneta. S pravilnim načrtovanjem študijskega časa in učenja si lahko študenti pridobijo čas tudi za stvari, ki jim veliko pomenijo. Če med predavanji študenti dobro poslušajo in si pišejo zapiske, si lahko že s tem veliko zapomnijo.

Literatura

- Beitinger, G., in Mandl, H., (1994): Spodbude za nadaljnje učenje, Doba, Maribor.
- Borger, R., in Seabome, E. A. M., (1972): Psihologija učenja, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1972.
- Jelenc, S., (1996): ABC izobraževanja odraslih, Andragoški center Republike Slovenije, Ljubljana.
- Jereb, E., in Potokar, F., (2003): Vplivi in vloga televizije na izobraževanje in usposabljanje odraslih v 21. stoletju, Zbornik Management in razvoj organizacije, 26.-28.marec Portorož, Moderna organizacija, Kranj.

Jereb, J., (1998): Teoretične osnove izobraževanja, Moderna organizacija, Kranj.

Jug, J., (1993): Branje odraslih, Moderna organizacija, Kranj. Krajnc, A., (1982): Motivacija za izobraževanje, Delavska enotnost, Ljubljana.

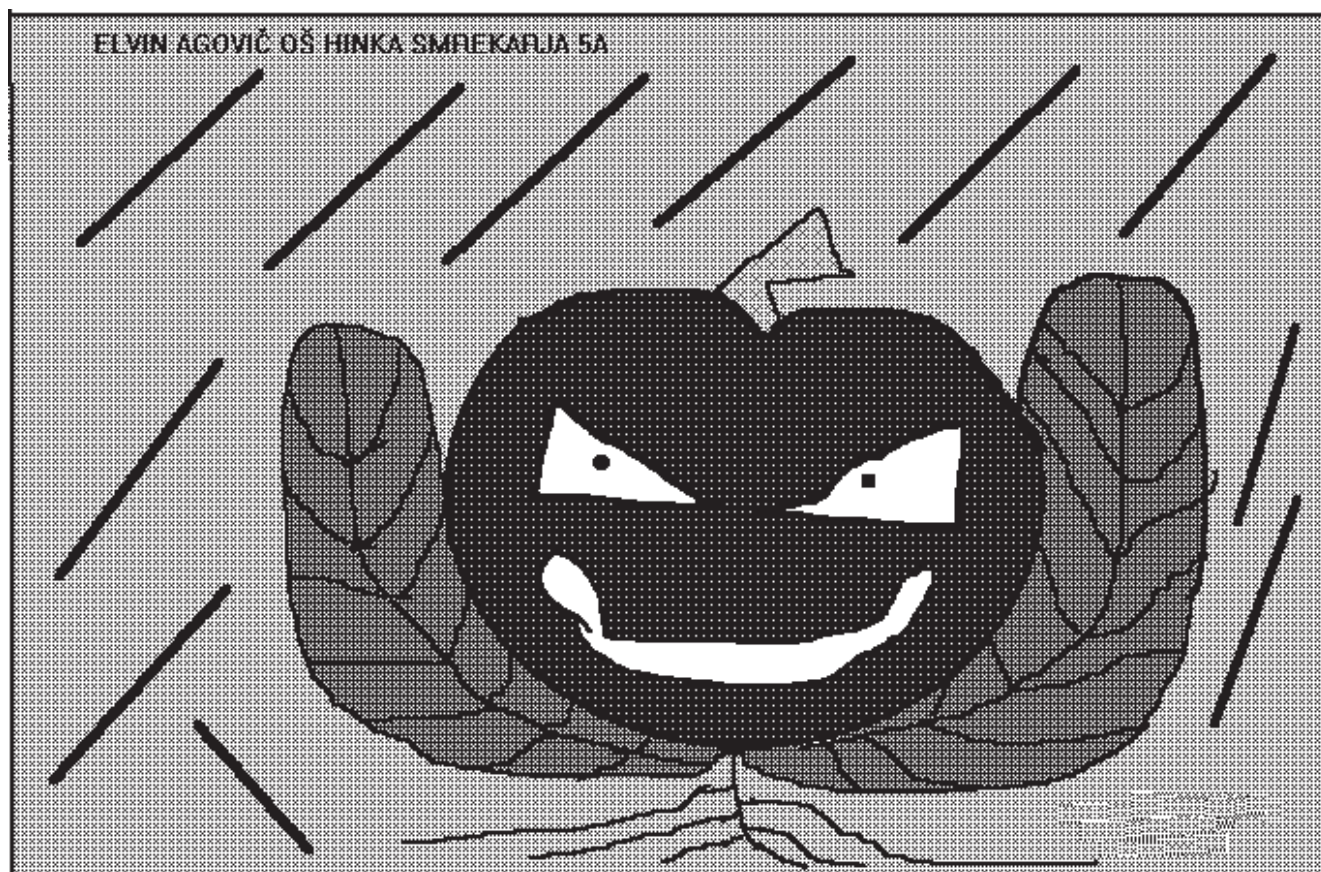
Marentič-Požarnik, B., (2002): Psihologija učenja in pouka, DZS, Ljubljana.

Potokar, F., (2001): Učne navade in vedenje študentov, Organizacija, let.34, št.7, Moderna organizacija, Kranj, 455 - 458.

Franci Potokar je leta 2002 uspešno končal magistrski študij pod mentorstvom rednega profesorja dr. Jurija Juga. Zaposlen je kot asistent za kadrovske izobraževalno področje na Fakulteti za organizacijske vede Univerze v Mariboru. Že v času dodiplomskega študija se je uspešno vključeval v strokovne in raziskovalne razprave in je avtor del s področja kadrovske in izobraževalne dejavnosti. Kot asistent stažist vodi in izvaja vaje pri predmetih: zagotavljanje kadrovskih virov, metodologija usposabljanja kadrov in teoretične osnove izobraževanja. Svoje raziskovalno in

pedagoško delo nadaljuje na Fakulteti za organizacijske vede, Univerze v Mariboru v okviru doktorskega študija pod mentorstvom rednega profesorja dr. Jurija Juga.

Eva Jereb je docentka za izobraževalno-kadrovske in informacijske področje na Fakulteti za organizacijske vede, Univerze v Mariboru. Doktorirala je na tej isti fakulteti in si pridobila naziv - doktorica znanosti s področja organizacijskih ved. Njeni sedanji raziskovalni interesi so predvsem na področju kadrovskih ekspertnih sistemov, izobraževanja, avtomatizacije pisarniškega poslovanja, delno pa tudi na področju dela in izobraževanja na daljavo. Svoje delo je predstavila na več mednarodnih in domačih strokovnih in raziskovalnih konferencah in posvetovanjih. Je avtorica ali soavtorica znanstvenih in strokovnih člankov, objavljenih v domačih in tujih revijah in soavtorica knjige: Sodobne oblike in pristopi pri organiziranju podjetij in drugih organizacij, avtorica knjige: Avtomatizacija pisarniškega poslovanja - Spletna tehnologija in dinamični HTML ter soavtorica učbenika: Organizacija pisarniškega poslovanja.

*Elvin Agovič 11 let, 5.A OŠ Hinka Smrekarja: Buča
Mentor: Kristina Kompan*